

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroista tunnustamista Euroopan unionissa koskevan asetuksen soveltamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroista tunnustamista Euroopan unionissa koskevan asetuksen soveltamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 102/2020 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etäkuuleminen):

- lainsäädäntöneuvos Tanja Innanen, oikeusministeriö
- poliisitarkastaja Juha Tuovinen, sisäministeriö
- käräjätuomari Anu Juho, Helsingin kärjäoikeus
- valtiosyyttäjä Tuuli Eerolainen, Syyttäjälaitos
- lakimies Sakari Haataja, Oikeusrekisterikeskus
- professori Sakari Melander

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- sisämministeriö, rajavartiolaitoksen esikunta
- Turun hovioikeus
- Pirkanmaan kärjäoikeus
- Valtakunnanvoudinvirasto
- Poliisihallitus
- keskusrikospoliisi
- Tulli
- Suomen Asianajajaliitto

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroista tunnustamista Euroopan unionissa koskevan asetuksen soveltamisesta sekä muutettavaksi rikoslakia, omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätös-

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

ten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annettua lakia, vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta menetetyksi tuomitsemista koskeviin päätöksiin tehdyn puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annettua lakia, pakkokeinolakia ja sakon täytäntöönpanosta annettua lakia.

Lainsäädäntömuutosten tekemistä edellyttää vuonna 2018 hyväksytty asetus jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta Euroopan unionissa. Asetuksella korvataan voimassa olevat puitepäätökset vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskeviin päätöksiin niiden jäsenvaltioiden osalta, joita asetus sitoo.

Asetusta täydentävänä uusi laki ei muodostaisi itsenäistä ja kattavaa sääntelykokonaisuutta, vaan sitä sovellettaisiin rinnakkain asetuksen kanssa.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 19 päivänä joulukuuta 2020, kun asetuksen soveltaminen alkaa, tai mahdollisimman pian tämän jälkeen.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä on kyse täydentävästä kansallisesta lainsäädännöstä, jota edellyttää 4.11.2018 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/1805 jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta. Kyse on jäsenvaltioiden välisestä rikosprosessuaalisesta yhteistyöstä, joka koskee toisessa jäsenvaltiossa annettujen jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten täytäntöönpanoa. Jäädyttämisellä tarkoitetaan Suomessa vakuustakavarikkoa, väli aikaista vakuustakavarikkoa tai takavarikkoa (1. lakiehdotus, 4 §).

Asetusta täydentävänä lakina ehdotetaan säädettäväksi laki jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroista tunnustamista Euroopan unionissa koskevan asetuksen soveltamisesta (1. lakiehdotus, jäljempänä soveltamista koskeva laki). Lisäksi esityksessä muutetaan rikoslakia (39/1889), omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annettua lakia (540/2005, jäljempänä jäädyttämislaki), vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta menetetyksi tuomitsemista koskeviin päätöksiin tehdyn puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annettua lakia (222/2008), pakkokeinolakia (806/2011) ja sakon täytäntöönpanosta annettua lakia (672/2002).

Asetusta täydentävänä uusi lainsäädäntö ei muodosta itsenäistä ja kattavaa sääntelykokonaisuutta, vaan sitä sovelletaan rinnakkain asetuksen kanssa.

Euroopan unionin rikosprosessuaalisen yhteistyön alalla on jo nykyään voimassa puitepäätökset vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskeviin päätöksiin. Puitepäätös omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koske-

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

vien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa (2003/577/YOS, jäljempänä jäädyttämispuitepäätös) mahdollistaa osaltaan yhdessä jäsenvaltiossa tehdyn jäädyttämispäätöksen täytäntöönpanon toisessa jäsenvaltiossa, jossa jäädytettävää omaisuutta on. Puitepäätös vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta menetetyksi tuomitsemista koskeviin päätöksiin (2006/783/YOS, jäljempänä konfiskaatiopuitepäätös) puolestaan koskee yhdessä jäsenvaltiossa annettua konfiskaatiotuomion lähettämistä pantavaksi täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa, jossa menettämisseuraamuksen kohteena olevaa omaisuutta on. Mainitut puitepäätökset vastaavat sisällöllisesti pitkälti asetuksen sisältöä.

Asetuksella korvataan mainitut puitepäätökset niiden jäsenvaltioiden välisessä yhteistyössä, joita asetus sitoo. Jäädyttämistä koskevien päätösten osalta asetus kuitenkin koskee vain jäädyttämistä myöhemmin tuomittavan menettämisseuraamuksen täytäntöönpanoa varten. Todistusaineiston jäädyttämistä puolestaan koskee vuonna 2014 hyväksytty direktiivi rikosasioita koskevasta eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä (2014/41/EU).

Kansallisessa lainsäädännössä jäädyttämispuitepäätös on pantu täytäntöön edellä mainitulla jäädyttämislailla ja konfiskaatiopuitepäätös vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta menetetyksi tuomitsemista koskeviin päätöksiin tehdyn puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetulla lailla. Mainitut lait jäävät voimaan suhteessa niihin jäsenvaltioihin, jotka eivät sovelle asetusta.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan asetus ei merkittävästi muuta voimassa olevan yhteistyön alaa. Tavoitteena kuitenkin on, että jäsenvaltioiden välinen rikosoikeudellinen yhteistyö asetuksen alalla tehostuu entisestään. Asetus sisältää muun muassa yksityiskohtaiset menettelysäännökset ja menettelyssä noudatettavat määräajat. Asetus myös jossain määrin laajentaa nykyisestä jäsenvaltioiden velvoitteita panna täytäntöön toisissa jäsenvaltioissa annettuja jäädyttämistä ja menettämisseuraamuspäätöksiä. Lisäksi erityisenä tavoitteena on, että rikoksen asianomistajan asema turvataan asetuksen mahdollistamalla tavalla mahdollisimman hyvin. Asetuksella ja siitä aiheutuvilla muutoksilla parannetaan mahdollisuuksia puuttua rikoshyötyyn rajat ylittävässä yhteistyössä ja saada rikollisella toiminnalla hankittuja varoja tuomitukseksi valtiolle nykyistä tehokkaammin.

Esityksessä ehdotettu asetusta täydentävä laki asetuksen soveltamisesta (1. lakiehdotus) sisältää säännöksiä muun muassa toimivaltaisista viranomaisista, jäädyttämispäätöksen ja menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen täytäntöönpanosta päättämisestä ja täytäntöönpanosta sekä muutoksenhausta jäädyttämispäätösten ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskeviin päätöksiin. Esityksen mukaan toimivaltaisia viranomaisia ovat jäädyttämispäätösten osalta Suomessa vakuustakavarikko-, väliaikaisen vakuustakavarikko- tai takavarikkopäätöksen tehnyt syyttäjä tai tuomioistuimien sekä täytäntöönpanoviranomaisena syyttäjä. Menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten osalta päätöksen antava viranomaisena ja täytäntöönpanoviranomaisena on esityksen mukaan Suomessa Oikeusrekisterikeskus. Ehdotettu laki sisältää myös asianomistajan asemaa turvaavan säännöksen päätöksen tekemisestä omaisuuden palauttamisesta loukatulle tai loukatulle suoritettavasta korvauksesta.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa esityksessä ehdotettuja lakiehdotuksia seuraavin huomioin ja muutosehdotuksin.

Asetus rikosoikeudellisen yhteistyön säädösinstrumenttina

Hallituksen esityksen taustalla oleva EU-oikeudellinen säädös on asetus eikä direktiivi. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 82(1) artiklan mukaisesti sekä asetusten että direktiivien käyttäminen on mahdollista vastavuoroisen tunnustamisen periaatteeseen perustuvassa rikosoikeudellisessa yhteistyössä. Lakivaliokunnan asetuksen neuvotteluvaiheessa antamassa lausunnossa (LaVL 6/2017 vp, s. 4) todettiin tavoin asetuksia käytetään yleisesti silloin, kun tarkoituksena on luoda koko EU:n alueella yhtenäistä sääntelyä, jota voidaan soveltaa sellaisenaan ilman, että säännökset muunnetaan kansalliseksi sääntelyksi. Direktiivejä taas käytetään, kun halutaan jättää kansallista liikkumavaraa sääntelyn tavoitteen toteuttamisessa. Lakivaliokunta on edellä mainitussa lausunnossaan todennut, että käsiteltävänä olevassa asetusehdotuksessa on kysymys säännöistä rikosprosessuaaliselle yhteistyölle, jolloin asetuksen käyttämistä voi puoltaa se, että jäsenvaltioiden erilaiset täytäntöönpanoratkaisut eivät vaikeuttaisi käytännön yhteistyötä. Asetuksen käyttö vastavuoroisen tunnustamisen sääntelyinstrumenteissa on kuitenkin ollut poikkeuksellista direktiiviin verrattuna. Lakivaliokunta on korostanut lausunnossaan sitä, että neuvotteluissa tulee varmistua siitä, että ehdotettu sääntely on käytännössä toimiva ja sisällöltään sellainen, että asetuksen käyttöä instrumenttina voidaan pitää perusteltuna.

Nyt käsiteltävässä hallituksen esityksessä on kyse jo hyväksytyä asetusta täydentävästä lainsäädännöstä eikä enää neuvotteluvaiheesta. Hallituksen esitykseen sisältyvä asetusta täydentävä lainsäädäntö on melko laajaa. Tämä johtuu valiokunnan saaman selvityksen mukaan muun muassa siitä, että nyt käsiteltävä asetus muistuttaa sisällöltään direktiiviä. Tulevia lainsäädäntöhankkeita silmällä pitäen lakivaliokunta uudistaa sen, mitä valiokunta on asetuksen neuvotteluvaiheessa lausunut (LaVL 6/2017 vp, s. 4) asetuksen käyttämisestä instrumenttityypinä. Rikosprosessuaalisessa yhteistyössä asetuksen käyttöä voi puoltaa se, että jäsenvaltioiden erilaiset täytäntöönpanoratkaisut eivät vaikeuta käytännön yhteistyötä. Tällä on merkitystä erityisesti viranomaisyhteistyön tehokkuuden kannalta. Instrumenttityypin valinta on kuitenkin tehtävä aina tapauskohtaisesti. Valiokunta kiinnittää huomiota nyt käsillä olevan asetuksen 53 johdantokappaleeseen, jonka mukaan "Tämän säädöksen oikeudellinen muoto ei saisi muodostaa ennakkotapausta unionin tuleville säädöksille rikosasioissa annettavien tuomioiden ja oikeudellisten päätösten vastavuoroisen tunnustamisen alalla. Tulevien säädösten oikeudellisen muodon valinnan olisi perustuttava huolelliseen, tapauskohtaiseen arvioon ottaen huomioon muun muassa säädöksen vaikuttavuus ja suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteet." Lakivaliokunta korostaa, että muun muassa rikosprosessioikeus on oikeudenala, jolla sovellettavaksi tulevan sääntelyn osalta on erityistä merkitystä sääntelyn täsmällisyydellä ja tarkkarajaisuudella.

Jäädäyttäminen lainvoimaisen tuomion jälkeen ja oma-aloitteinen jäädäyttäminen

Asetuksen 18 artikla koskee menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten tunnustamista ja täytäntöönpanoa. Artiklan 5 kohdassa käsitellään tilannetta, jossa menetetyksi tuomittua omaisuutta ei ole aiemmin määrätty jäädäytettäväksi päätöksen lähettäneessä jäsenvaltiossa. Kohdan mukaan tällaisessa tilanteessa täytäntöönpanoviranomainen voi päättää jäädäyttää kyseisen omai-

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

suuden omasta aloitteestaan kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen myöhempää täytäntöönpanoa varten.

Hallituksen esityksessä ehdotetun soveltamislain (1. lakiehdotus) 17 ja 18 § sisältävät säännökset 18 artiklan 5 kohdassa tarkoitettusta oma-aloitteisesta jäädyttämisestä tilanteessa, jossa on kyse toisessa jäsenvaltiossa annetun päätöksen täytäntöönpanosta Suomessa. Lakivaliokunnan kuulemisessa on noussut esiin kysymys siitä, salliiko 18 artiklan 5 kohta menettelyn, jossa menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen antanut viranomainen toimittaa tämän päätöksen mukana myös jäädyttämisspäätöksen. Tässä yhteydessä on kiinnitetty huomiota siihen, että Suomessa lainvoimaisen menettämisseuraamusta koskevan tuomion jälkeen jäädyttämisspäätöksen antaminen ei ole enää mahdollista. Tässä yhteydessä on tuotu esiin näkemys siitä, että menettämisseuraamuksen täytäntöönpanon turvaaminen Suomesta lähetettävien päätösten osalta ei välttämättä olisi yhtä tehokasta kuin päinvastaisessa tilanteessa sellaisten toisten jäsenvaltioiden osalta, joissa jäädyttämisspäätöksen tekeminen ja lähettäminen lainvoimaisen menettämisseuraamusta koskevan tuomion jälkeen olisi mahdollista. Näin olisi erityisesti tilanteessa, jossa toisessa jäsenvaltiossa ei olisi sovellettavissa 18 artiklan 5 kohdassa ja 1. lakiehdotuksen 17 ja 18 §:ssä tarkoitettua vastaava oma-aloitteinen jäädyttäminen Suomesta lähetettävien menettämisseuraamusta koskevien tuomioiden täytäntöönpanon turvaamiseksi. Tältä osin on tuotu esiin näkemys, että kyse olisi epäsymmetrisestä tilanteesta, ja esitetty, että Suomessa tulisi olla mahdollista jäädyttämisspäätöksen tekeminen myös Suomessa annetun lainvoimaisen menetetyksi tuomitsemista koskevan tuomion jälkeen. Toisaalta lakivaliokunnan kuulemisessa on tuotu myös esiin, että soveltamislain 17 ja 18 §:ssä tarkoitettu oma-aloitteinen jäädyttäminen on tarpeetonta, sillä 1. lakiehdotuksen 15 §:ssä tarkoitettu menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten täytäntöönpano sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) mukaisessa järjestyksessä turvaa riittävällä tavalla ja tehokkaasti menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen täytäntöönpanoa.

Asiassa saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta toteaa, että asetuksessa on kyse vastavuoroista tunnustamista koskevasta säädöksestä, jonka tavoitteena ei ole harmonisoida jäsenvaltioiden kansallista lainsäädäntöä, vaan mahdollistaa yhteistyö riippumatta siitä, että jäsenvaltioiden järjestelmät poikkeavat toisistaan. Hallituksen esityksen perusteluissa todetuista tavoista (HE, s. 9) kansallisten päätösten osalta Suomen järjestelmässä uusista jäädyttämistoimista päättäminen ei ole mahdollista lainvoimaisen menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen antamisen jälkeen, vaan täytäntöönpanotoimet suoritetaan sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) mukaisessa järjestyksessä. Saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta ei pidä perusteltuna, että asetuksen voimaantulon vuoksi muutettaisiin kansallisen lainsäädännön perusratkaisuja, joita asetuksen ei voida katsoa edellyttävän. Kyse olisi periaatteellisesti merkittävästä lainsäädännön ja täytäntöönpanojärjestelmän muuttamisesta, jonka mahdollisen tarpeellisuuden selvittäminen vaatisi perusteellisen ja laajan valmistelun.

Valiokunnan oikeusministeriöltä saaman selvityksen mukaan asetuksen 18 artiklan 5 kohtaa ei voitane tulkita siten, että se nimenomaisesti mahdollistaisi jäädyttämisspäätöksen toimittamisen toiseen jäsenvaltioon jo lainvoimaisen menettämisseuraamuspäätöksen lisäksi. Kohdassa sitä vastoin säädetään tilanteesta, jossa menetetyksi tuomitsemista koskeva päätös toimitetaan ilman jäädyttämisspäätöstä, jolloin oma-aloitteinen jäädyttäminen olisi mahdollista täytäntöönpanojäsenvaltiossa. Säännös nimenomaisesti lähtee siitä, että jäsenvaltiot voivat toimittaa menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen ilman jäädyttämisspäätöstä. Tällöin täytäntöönpanovaltio voi

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

turvautua oma-aloitteiseen jäädyttämiseen esimerkiksi tilanteessa, jossa kansalliset täytäntöönpanotoimet eivät muutoin olisi riittäviä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tilanteet, joissa jäädyttäminen olisi tarpeellista lainvoimaisen menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen antamisen jälkeen olisivat todennäköisesti harvinaisia. Myös asetuksen 2 artiklan 1 kohdan määritelmäsäännöksen mukaan jäädyttämisspätöksellä tarkoitetaan päätöksen antavan viranomaisen antamaa tai vahvistamaa päätöstä, jonka tarkoituksena on estää omaisuuden tuhoaminen, muuntaminen, liikuttaminen, siirtäminen tai luovuttaminen sen mahdollista myöhempää menetetyksi tuomitsemista varten. Näin ollen myös asetuksen lähtökohtana on, että jäädyttämisspätös ajallisesti edeltää menetetyksi tuomitsemista koskevaa päätöstä.

Lakivaliokunnan oikeusministeriöltä saaman selvityksen mukaan ei kuitenkaan voida pitää poikkeuksellisenä sitä, että Suomen lainsäädäntö mahdollistaisi laajemman yhteistyön suhteessa sellaisiin jäsenvaltioihin, joissa jäädyttämisspätös olisi mahdollista antaa lainvoimaisen menettämisseuraamustuomion jälkeen. Merkille pantavaa on myös, että kansainvälisessä yhteistyössä pakkokeinolain (806/2011) 6 luvun 8 § ja 7 luvun 21 § ovat jo vuodesta 1994 mahdollistaneet vakuustakavarikon ja takavarikon käytön toisen valtion viranomaisen pyynnöstä Suomessa myös niissä tilanteissa, joissa menettämisseuraamus on jo tuomittu vieraan valtion tuomioistuimen antamalla päätöksellä, joka on saanut lainvoiman.

Vaikka omasta aloitteesta tapahtuvan jäädyttämisen soveltamistilanteet olisivat todennäköisesti harvinaisia ja sakon täytäntöönpanosta annetun lain täytäntöönpanoa koskevat säännökset turvaavat riittävällä tavalla ja tehokkaasti toisen EU-jäsenvaltion Suomeen toimittaman menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen täytäntöönpanoa, pitää lakivaliokunta kuitenkin perusteltuna, että 1. lakiehdotus sisältää esityksen 17 ja 18 §:n mukaisesti säännökset oma-aloitteisesta jäädyttämisestä. Näin on erityisesti sen vuoksi, että valiokunnan saaman selvityksen mukaan asetuksen 18 artiklan 5 kohtaa voidaan tulkita myös siten, että täytäntöönpanoviranomaisen tulee voida harkinnanvaraisesti päättää oma-aloitteisesta jäädyttämisestä. Koska asetus on suoraan sovellettava, oma-aloitteinen jäädyttäminen saattaisi olla mahdollista myös suoraan asetuksen 18 artiklan 5 kohdan nojalla. Tämän vuoksi asetuksen tehokkaan soveltamisen kannalta on perusteltua selventää noudatettava menettely kansallisessa lainsäädännössä esityksessä ehdotetuin tavoin. Valiokunnan näkemyksen mukaan ongelmallisena ei voida pitää, että sääntely tulisi todennäköisesti hyvin harvoin sovellettavaksi.

Edellä selostetun perusteella lakivaliokunta pitää esityksessä ehdotettuja ratkaisuja lainvoimaisen tuomion jälkeen tapahtuvan jäädyttämisen ja oma-aloitteisen jäädyttämisen osalta lähtökohteisesti asianmukaisina ja perusteltuina. Yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin selostetuin tavoin valiokunta kuitenkin ehdottaa 1. lakiehdotuksen 17 §:n tarkistamista asiassa toimivaltaisen käräjäoikeuden osalta.

Valiokunnan oikeusministeriöltä saaman selvityksen mukaan oikeusministeriössä on 10.7.2020 asetettu työryhmä, jonka tehtävänä on tarkastella pakkokeinolain muutostarpeita. Työryhmän toimikausi on 1.9.2020—31.12.2021. Valiokunta pitää perusteltuna, että työryhmän työssä pakkokeinolain muutostarpeita tarkastellaan laaja-alaisesti ja arvioidaan myös lainvoimaisen tuomion jälkeen tapahtuvaan jäädyttämiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön liittyviä kysymyksiä.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

Päätös omaisuuden palauttamisesta loukatulle tai loukatulle suoritettavasta korvauksesta

Esityksen sisältämän 1. lakiehdotuksen 27 § sisältää säännökset päätöksestä omaisuuden palauttamisesta loukatulle tai loukatulle suoritettavasta korvauksesta. Ehdotettu säännös liittyy asetuksen 30 artiklaan ja tavoitteeseen parantaa rikoksen asianomistajan asemaa.

Ehdotettu säännös merkitsee poikkeusta siitä rikoslain 10 luvun 2 §:n 6 momentin ilmentämästä pääsäännöstä, jonka mukaan hyötyä ei tuomita menetetyksi siltä osin kuin se on palautettu tai tuomittu taikka tuomitaan suoritettavaksi loukatulle vahingonkorvauksena tai edunpalautuksena. Voimassa oleva rikoslain 10 luvun 2 §:n 7 momentti toisaalta jo pitää sisällään poikkeuksen 6 momentin ilmentämästä pääsäännöstä. Tämä poikkeus on säädetty sellaisiin kansainvälisen yhteistyön tilanteisiin liittyen, joissa toisessa valtiossa on jäädytettynä olevaa omaisuutta. Nyt 6 momentin ilmentämään pääsääntöön säädetään käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä vielä toinen poikkeus. Poikkeuksesta säädetään 1. lakiehdotuksen 27 §:ssä ja siihen viitataan rikoslain 10 luvun 2 §:n 8 momentissa (2. lakiehdotus).

Saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää edellä selostettuja säännösehdoituksia sisällöllisesti ja asiallisesti perusteltuina ja asetuksen tavoitteiden mukaisina. Valiokunta kiinnittää huomiota kuitenkin siihen, että poikkeusten myötä sääntely on tältä osin muodostumassa melko monimutkaiseksi. Valiokunnan käsityksen mukaan on selvää, että ehdotetun 27 §:n soveltamisala on esityksessä perustellusti rajoitettu koskemaan vain asetusta. On myös perusteltua, että hallituksen esityksessä on rajauduttu vain asetuksen edellyttämän välttämättömän täydentävän lainsäädännön laatimiseen. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan voidaan lisäksi arvioida, että asetuksen 30 artiklan mukaisia tapauksia esiintyisi vain harvoin ja näin ollen myös ehdotettu 27 § tulisi vain harvoin sovellettavaksi.

Edellä todetun valossa lakivaliokunta katsoo, että asetuksen voimaantulon vuoksi ei ole tarpeen ryhtyä selvittämään rikoslain 10 luvun 2 §:n laajempia muutostarpeita. Mikäli rikoslain 10 luvun 2 §:n säännöksiä arvioidaan tulevaisuudessa jossain muussa yhteydessä, on valiokunnan näemyksen mukaan perusteltua kuitenkin arvioida sääntelyä myös siitä näkökulmasta, onko sääntely kokonaisuudessaan riittävän selkeä ja johdonmukainen vai onko siinä joiltakin osin perusteltuja selkeyttämistarpeita.

Jäädytetyn omaisuuden palauttaminen uhrille (29 artikla)

Asetuksen 29 artikla sisältää säännökset jäädytetyn omaisuuden palauttamisesta uhrille. Hallituksen esityksessä (HE, s. 49) katsotaan, että artikla ei edellytä täydentävää kansallista lainsäädäntöä vaan sitä voidaan soveltaa suoraan. Lakivaliokunta on esitystä käsitellessään arvioinut sitä, onko esityksestä poiketen tarvetta sisällyttää soveltamista koskevaan lakiin erilliset säännökset myös näissä tilanteissa tehtävistä päätöksistä.

Asetuksen 29 artiklan 1 kohdan mukaan, jos päätöksen antanut viranomainen tai päätöksen antaneen valtion muu toimivaltainen viranomainen on antanut kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti päätöksen jäädytetyn omaisuuden palauttamisesta uhrille, päätöksen antavan viranomaisen on sisällytettävä tieto tästä päätöksestä jäädyttämistodistukseen tai välitettävä myöhemmin tieto tällaisesta päätöksestä täytäntöönpanoviranomaiselle. Artiklan 2 kohdan mukaan, jos täytäntöönpa-

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

noviranomainen on saanut tiedon 1 kohdassa tarkoitetusta päätöksestä jäädytetyn omaisuuden palauttamisesta uhrille, sen on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että jos kyseinen omaisuus on jäädytetty, se palautetaan uhrille mahdollisimman pian täytäntöönpanovaltion menettelysääntöjen mukaisesti, tarvittaessa päätöksen antaneen valtion välityksellä, edellyttäen, että uhrin omistusoikeutta omaisuuteen ei ole kiistetty, omaisuutta ei ole vaadittu todisteeksi rikosoikeudenkäyntiin täytäntöönpanovaltiossa ja henkilöiden, joita asia koskee, oikeuksia ei loukata.

Saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta yhtyy hallituksen esityksessä omaksuttuun lähestymistapaan eikä katso, että asetuksen 29 artikla edellyttää, että jäädyttämispäätöksen antavassa jäsenvaltiossa olisi tehtävä erillinen päätös pyytää toista valtiota toimittamaan siellä jäädytetty omaisuus asianomistajalle. Artiklan sanamuodon mukaan sitä vastoin täytäntöönpanovaltille on toimitettava kansallisen lainsäädännön mukaisesti tehty päätös jäädytetyn omaisuuden palauttamisesta uhrille.

Saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta yhtyy hallituksen esityksen lähestymistapaan myös siltä osin, että valiokunta ei katso asetuksen myöskään edellyttävän täydentävää sääntelyä liittyen päätöksentekoon tilanteissa, joissa toimitetaan jäädytetty omaisuus päätöksen antaneeseen jäsenvaltioon. Artiklan sanamuodon mukaan täytäntöönpanovaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että omaisuus palautetaan uhrille mahdollisimman pian täytäntöönpanovaltion menettelysääntöjen mukaisesti.

Edellä selostettuihin 29 artiklan säännösten kansallisiin soveltamistilanteisiin liittyen valiokunta toteaa selvytyksen vuoksi, että hallituksen esityksessä todetaan (s. 49), että kansallisesti kyse voitaneen katsoa olevan lähinnä takavarikkotilanteista, joissa takavarikko joko osittain tai kokonaan kumotaan pakkokeinolain 7 luvun 17 §:n nojalla. Lisäksi hallituksen esityksessä todetaan, että omaisuuden palauttamista koskevan päätöksen tekisi se toimivaltainen viranomainen, joka on tehnyt jäädyttämispäätöksen.

Mainitun pakkokeinolain 7 luvun 17 §:n 1 momentin mukaan takavarikon kumoamisesta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Syyteharkinnan aikana päätöksen saa tehdä vain syyttäjä paitsi, jos kysymys on ainoastaan takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamisesta siihen oikeutetulle. Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuin määrää takavarikon kumoamisesta, jos se on päättänyt takavarikoimisesta taikka jos oikeudenkäynnissä on esitetty takavarikoituun esineeseen, omaisuuteen tai asiakirjaan kohdistuva vaatimus. Esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamisen lykkäämisestä sekä palauttamisen täytäntöönpano aikaan liittyvistä kysymyksistä säädetään pakkokeinolain 7 luvun 18 §:ssä.

Kun tuomioistuin käsittelee syyteasiaa tai menettämisseuraamusta koskevaa vaatimusta, sen tulee pakkokeinolain 7 luvun 20 §:n nojalla päättää, onko takavarikko edelleen pidettävä voimassa, kunnes menettämisseuraamus pannaan täytäntöön tai asiasta toisin määrätään. Pakkokeinolain 7 luvun 22 §:n mukaan takavarikkoa tai asiakirjan jäljennöstä koskevasta tuomioistuimen päätöksestä saa valittaa erikseen.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tuomioistuin käytännössä takavarikon kumotessaan määrää, kenelle omaisuus on palautettava vai tuomitaanko se mahdollisesti rikoslain 10 luvun

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

säännösten nojalla valtiolle menetettäväksi. Tuomioistuin näin ollen tarvittaessa lausuu omaisuuden palauttamisesta oikealle omistajalle. Pakkokeinolain 7 luvun 23 § sisältää säännökset menettelytavoista takavarikoidun omaisuuden tai asiakirjan palauttamiseksi.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan, kun poliisiin kuuluva pidättämiseen oikeutettu virkamies tekee takavarikon kumoamista koskevan päätöksen, se tarvittaessa takavarikkopöytäkirjaan merkittävässä päätöksessään tekee merkinnän myös siitä, että omaisuus on palautettava oikealle omistajalle. Saadun selvityksen perusteella on oletettavaa, että myös syyttäjä toimii näin kumoamalla takavarikon.

Hallituksen esityksessä on edellä mainituin tavoin todettu (s. 49), että tällaisen päätöksen tekisi se toimivaltainen viranomaisen, joka on tehnyt jäädyttämispäätöksen, eli ehdotetun soveltamista koskevan lain 5 §:n mukaisesti syyttäjä tai tuomioistuin. Saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta katsoo, että edellä tarkoitettujen tuomioistuimen ja syyttäjän päätökset ovat 29 artiklan 1 kohdan mukaisia kansallisen lain mukaisia päätöksiä jäädytetyn omaisuuden palauttamisesta uhrille, joita koskeva tieto välitetään täytäntöönpanoviranomaiselle. Valiokunta toteaa selvyyden vuoksi, että päätös ei edellä selostetun valossa välttämättä ole sen toimivaltaisen viranomaisen tekemä, joka on tehnyt alkuperäisen jäädyttämispäätöksen. Lisäksi, koska 29 artiklan 1 kohdan mukaan myös päätöksen antaneen valtion muu toimivaltainen viranomaisen voi antaa päätöksen jäädytetyn omaisuuden palauttamisesta uhrille, voitaneen katsoa, että kyseeseen voi tulla myös muun pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätös.

Kun Suomi on täytäntöönpaneva jäsenvaltio, toimivaltaisen täytäntöönpanoviranomaisen eli syyttäjän tulisi asetuksen 29 artiklan 2 kohdan mukaisesti kansallisten menettelysääntöjen mukaisesti toteuttaa tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että omaisuus palautetaan uhrille mahdollisimman pian. Käytännössä jäädyttämispäätös voisi olla jo täytäntöönpanotavana. Tällöin Suomen täytäntöönpanoviranomaisen eli syyttäjän olisi todennäköisimmin sovellettava myös asetuksen 27 artiklan 3 kohtaa täytäntöönpanon lopettamisesta. Täytäntöönpanotoimista vastuussa olevan kansallisen viranomaisen, jonka hallussa omaisuus olisi, tulisi käytännössä huolehtia omaisuuden palauttamisesta oikealle omistajalle.

Edellä selostetun valossa lakivaliokunta yhtyy hallituksen esityksen (HE, s. 49) näkemykseen siitä, että artikla ei lähtökohtaisesti edellytä täydentävää kansallista lainsäädäntöä vaan asetusta voidaan soveltaa suoraan. Valiokunta kuitenkin painottaa, että sääntelyn soveltamiskäytäntöä on tarpeen seurata tarkoin myös tältä osin. Mikäli soveltamiskäytännön perusteella ilmenee tarpeita tarkentavalle kansalliselle lainsäädännölle, on täydentävän lainsäädännön tarvetta syytä arvioida uudelleen. Myös asetuksen soveltamista koskevassa koulutuksessa on syytä huomioida 29 artiklaan liittyvät käytännön tilanteet.

Koulutus ja seuranta

Nyt käsiteltävään asetukseen ja yleisestikin kansainväliseen rikosprosessioikeuteen ja EU:n rikosoikeudellista yhteistyötä koskeviin instrumentteihin liittyvät asiat ovat usein monimutkaisia ja haastavia. Soveltamistilanteiden haastavuutta lisää, että asiassa voi tulla sovellettavaksi asetuksen säännösten lisäksi kansallinen täydentävä sääntely. Tämän lisäksi osaamisen kertymistä rajoittaa käsiteltäväksi tulevien asioiden kohtuullisen rajoitettu määrä.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

Edellä todetun valossa lakivaliokunta pitää erittäin tärkeänä, että tuomioistuimien ja muiden viranomaisten riittävästä ja asianmukaisesta koulutuksesta huolehditaan. Tämä on tärkeää sekä asioiden sujuvan käsittelyn että myös asianosaisten oikeusturvan takia. Asetuksen säännöksiä koskeva ja sen tarkempaan kansallisiin käytännön soveltamistilanteisiin liittyvä koulutus on tärkeää myös sen vuoksi, että hallituksen esityksestäkin (HE, s. 4) ilmi käyvin tavoin lähtökohtana on, että asetus on voimassa sellaisenaan eikä sitä saa selittää tai täsmentää kansallisella sääntelyllä. Osaamisen kertymisen vuoksi myös asioiden keskittäminen esityksessä ehdotetuilla tavoin on perusteltua.

Lakivaliokunta korostaa lisäksi sen tärkeyttä, että nyt käsiteltävänä olevan jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevan sääntelyn soveltamista seurataan ja ryhdytään tarvittaviin toimiin esimerkiksi soveltamislakia tarkistamalla, mikäli sääntelyn soveltamiskäytännössä havaitaan ongelmia, joihin voidaan kansallisella lainsäädännöllä vaikuttaa EU-asetuksia täydentävien kansallisten säännösten antamista koskevien reunaehtojen puitteissa.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroista tunnustamista Euroopan unionissa koskevan asetuksen soveltamisesta

2 luku. Jäädyttämispäätöksen täytäntöönpano ja antaminen

5 §. Toimivaltaiset viranomaiset. Pykälä sisältää säännökset Suomessa toimivaltaisista viranomaisista. Pykälän 1 momentin mukaan jäädyttämispäätöksen antava viranomainen on Suomessa jäädyttämispäätöksen tehnyt syyttäjä tai tuomioistuin. Hallituksen esityksen perusteluista ilmi käyvin tavoin (HE, s. 15) ratkaisu vastaa voimassa olevan omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetun lain (540/2005, jäädyttämislaki) 19 §:n 1 momenttia. Asiassa saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta katsoo, että toimivaltaisia viranomaisia koskeva ratkaisu on asianmukainen, eikä valiokunnalla ole siihen eikä ehdotettuun pykälään huomautettavaa.

Eri viranomaisten toimesta tapahtuvan jäädyttämispäätöksen antamista koskevan menettelyn ja asianosaisjulkisuuden osalta tilanteissa valiokunta toteaa selvyuden vuoksi seuraavaa.

Syyttäjällä on pakkokeinolain säännösten nojalla mahdollisuus antaa jäädyttämispäätös eli päätös väliaikaisesta vakuustakavarikosta tai päätös takavarikosta (ks. 1. lakiehdotus, 4 §) sekä laatia siinä yhteydessä asetuksessa tarkoitettu jäädyttämistodistus. Kun täytäntöönpaneva jäsenvaltio on tunnustanut ja tehnyt täytäntöönpanoa koskevan päätöksen asetuksen 9 artiklan mukaisesti sekä ilmoittanut asiasta syyttäjälle Suomeen, syyttäjä käytännössä saattaa vaatimuksen vakuustakavarikosta ehdotetun pakkokeinolain 6 luvun 3 §:n 4 momentin mukaisesti käräjäoikeuden käsiteltäväksi viikon kuluessa jäädyttämispäätöksen täytäntöönpanosta tiedon saatuaan (5. lakiehdotus). Valiokunnan saaman selvityksen perusteella menettely edellä kuvatuilla tavoin on tarkoituksenmukaista erityisesti esitutkinnan ollessa kesken, edellyttäen, että pakkokeinolain 6 luvun 3 §:n edellytykset väliaikaisesta vakuustakavarikosta päättämiseksi ovat olemassa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan voimassa olevan jäädyttämislain aikana varsin usein tilanne on kui-

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

tenkin ollut se, että tutkinnanjohtaja on pannut vakuustakavarikkoa koskevan vaatimuksen vireille käräjäoikeudessa, mikä tarkoittaa vaatimuksen tiedoksiantoa asianosaisjulkisuutta koskevan oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 12 §:n 1 momentin nojalla epäillylle jo tutkinnan varhaisessa vaiheessa.

Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että tuomioistuimelle tehty vakuustakavarikkoa koskeva vaatimus voidaan esittää ilman, että samalla pyydetään toiselle jäsenvaltiolle toimitettavaa jäädyttämistodistusta. Tällöin on mahdollista, että jäädyttämistodistusta joudutaan pyytämään tuomioistuimelta myöhemmässä vaiheessa aikaisemmin annetun vakuustakavarikkopäätöksen jälkeen. Lakivaliokunta pitää perusteltuna, että tällöin jäädyttämistodistuksen antaminen edellyttää pakkokeinolain 6 luvun mukaista käsittelyä. Jos jäädyttämispäätös ja -todistus annettaisiin yhtä aikaa, ne annettaisiin molemmat pakkokeinolain 6 luvun mukaisessa käsittelyssä. Menettelyissä ei tule olla eroa, vaikka jäädyttämistodistus annettaisiin erikseen myöhemmässä vaiheessa. Asian käsittely olisi tällöin oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 12 §:n mukaan asianosaisjulkinen samalla tavoin kuin vakuustakavarikkoasian käsittely.

7 §. Jäädyttämispäätöksen täytäntöönpano ja tiedoksianto. Pykälä sisältää säännökset muun muassa jäädyttämispäätöksen täytäntöönpanosta. Pykälän 1 momentin mukaan toimivaltaisen syyttäjän on viipymättä toimitettava 6 §:ssä tarkoitettu päätöksensä toisen jäsenvaltion jäädyttämispäätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ulosottoviranomaiselle jäädyttämispäätöksen panemiseksi täytäntöön vakuustakavarikosta säädettyssä järjestyksessä noudattaen soveltuvin osin ulosottokaaren (705/2007) 8 luvun säännöksiä tai esitutkintaviranomaiselle jäädyttämispäätöksen panemiseksi täytäntöön takavarikosta säädettyssä järjestyksessä noudattaen soveltuvin osin pakkokeinolain 7 luvun säännöksiä.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että takavarikon suorittaminen voi edellyttää myös paikanetsintää tai kotietsintää eli pääsyä kohdepaikkaan suorittamaan toimenpide. Ehdotettu 7 § ei kuitenkaan sisällä tästä nimenomaisia säännöksiä.

Valiokunnan oikeusministeriöltä saaman selvityksen mukaan asetus ei sisällä erityisiä säännöksiä muiden pakkokeinojen toteuttamisesta täytäntöönpanovaltiossa. Omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetun neuvoston puitepäätöksen 2003/577/YOS (jäädyttämispuitepäätös) 5 artiklan 2 kohtaan sitä vastoin sisältyy tätä koskeva säännös, jonka mukaan jäädyttämispäätöksen mahdollisesti edellyttämiä muita pakkokeinoja toteutetaan täytäntöönpanovaltiossa sovellettavien menettelysäännösten mukaisesti. Jäädyttämislain (540/2005) 15 § sisältää tähän perustuvan säännöksen, jonka mukaan muita pakkokeinoja kuin vakuustakavarikkoa tai takavarikkoa voidaan käyttää jäädyttämispäätöksen täytäntöönpanemiseksi niin kuin niistä kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annettussa laissa (4/1994) ja pakkokeinolaissa säädetään. Jäädyttämispuitepäätöksen täytäntöönpanoa koskevan hallituksen esityksen (HE 56/2005 vp) yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että säännös merkitsee muun muassa sitä, että muiden pakkokeinojen osalta noudatettaisiin kansainvälisestä rikosoikeusavusta annetun lain 15 §:n säännöstä, jonka mukaan oikeusapupyynnön tarkoittaessa tai sen täytäntöönpanon edellyttäessä pakkokeinolaissa tarkoitettujen pakkokeinojen käyttämistä, ei pakkokeinoja saa käyttää, jos tämä ei Suomen lain mukaan olisi sallittua, jos pyynnön perusteena oleva teko olisi tehty Suomessa vastaavissa olosuhteissa. Näin ollen esimerkiksi

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

kotietsintä takavarikoitavan esineen löytämiseksi saataisiin toimittaa, jos se olisi pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n nojalla sallittua, jos teko olisi tehty Suomessa vastaavissa olosuhteissa (s. 28).

Koska nyt käsiteltävä asetus ei sisällä erityisiä säännöksiä muiden pakkokeinojen käyttämisestä täytäntöönpanovaltiossa, mutta jäädyttämispuitepäätöksen mukainen yhteistyö mahdollisti muiden pakkokeinojen käytön, asetuksen 7 artiklan 1 kohtaa voidaan oikeusministeriöltä saadun selvityksen mukaan tulkita siten, että sen sisältämä edellytys siitä, että tunnustettu jäädyttämispäätös on pantava täytäntöön samalla tavoin kuin täytäntöönpanovaltion viranomaisen antama kansallinen jäädyttämispäätös, kattaa myös muiden pakkokeinojen käytön. Tämä tarkoittaisi, ettei näiden muiden pakkokeinojen käytölle voitaisi asettaa kaksoisrangaistavuuden vaatimusta, joka sisältyy jäädyttämislain 15 §:n mukaiseen kansallisen lainsäädännön mukaisuuden vaatimukseen. Kaksoisrangaistavuus määräytyisi sitä vastoin asetuksen 3 artiklan mukaisesti. Jos jäädyttämispäätös tunnustettaisiin, olisi muiden pakkokeinojen käytön oltava asetuksen 7 artiklan 1 kohdan nojalla mahdollista, kuten kansallisessa asiassa pakkokeinolain säännösten mukaisesti.

Edellä selostetun valossa lakivaliokunta pitää tarpeellisena, että 1. lakiehdotuksen 7 §:ään lisätään nimenomainen maininta siitä, että täytäntöönpanon yhteydessä voidaan käyttää kotietsintää ja paikanetsintää ja että näihin sovelletaan mitä pakkokeinolaissa säädetään. Tämän vuoksi lakivaliokunta ehdottaa, että 1. lakiehdotuksen 2 luvun 7 §:n 1 momenttiin lisätään säännös, jonka mukaan täytäntöönpanon yhteydessä voidaan käyttää kotietsintää ja paikanetsintää. Kotietsintään ja paikanetsintään sovelletaan, mitä niistä pakkokeinolaissa säädetään.

3 luku. Menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen täytäntöönpano ja antaminen

17 §. Vakuustakavarikosta päättäminen omasta aloitteesta menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamiseksi. Pykälä sisältää säännökset niin sanotusta oma-aloitteisesta jäädyttämisestä toisessa jäsenvaltiossa annetun menettämisseuraamusta koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamiseksi. Edellä yleisperusteluissa selostetuin tavoin lakivaliokunta pitää pykälässä ehdotettua mahdollisuutta oma-aloitteiseen jäädyttämiseen tarkoituksenmukaisena.

Ehdotetun pykälän 2 momentti sisältää forum-säännöksen, jonka mukaan vakuustakavarikosta 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa päättää sen paikkakunnan käräjäoikeus, missä vastaajalla on omaisuutta, joka voidaan panna vakuustakavarikkoon, tai missä asian käsittely muuten voi tarkoituksenmukaisesti tapahtua.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että tuomioistuinten toimivallan osalta oma-aloitteisen jäädyttämisen tilanteissa hallituksen esityksessä on lähdetty siitä, että syyttäjä veisi asian siihen tuomioistuimeen, jonka alueella omaisuus sijaitsee. Kun muut jäädyttämispäätöksen täytäntöönpanoon liittyvät tuomioistuintehtävät on keskitetty Helsingin käräjäoikeuteen, ei tätä voida pitää täysin onnistuneena ratkaisuna siitäkään huolimatta, että ehdotetun 2 momentin mukaan asian käsittely on mahdollista myös sellaisessa käräjäoikeudessa, missä asian käsittely voi muuten tarkoituksenmukaisesti tapahtua. Edellä todetun johdosta ja asioiden keskittämisen vahvistamiseksi Helsingin käräjäoikeuteen lakivaliokunta ehdottaa, että 1. lakiehdotuksen 3 luvun 17 §:n 2 momentin ensimmäinen virke muutetaan kuulumaan siten, että vakuustakavarikosta 1 momen-

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

tissa tarkoitettussa tapauksessa päättää Helsingin käräjäoikeus tai se käräjäoikeus, jossa asian käsittely muuten voi tarkoituksenmukaisesti tapahtua.

27 §. Päätös omaisuuden palauttamisesta loukatulle tai loukatulle suoritettavasta korvauksesta. Pykälä sisältää säännökset koskien päätöstä omaisuuden palauttamisesta loukatulle tai loukatulle suoritettavasta korvauksesta. Edellä yleisperusteluissa todetuin tavoin ehdotetut säännökset liittyvät asetuksen 30 artiklaan ja tavoitteeseen parantaa rikoksen asianomistajan asemaa. Yleisperusteluissa todetuin tavoin ehdotettu säännös merkitsee poikkeusta siitä rikoslain 10 luvun 2 §:n 6 momentin ilmentämästä pääsäännöstä, jonka mukaan hyötyä ei tuomita menetyksi siltä osin kuin se on palautettu tai tuomittu taikka tuomitaan suoritettavaksi loukatulle vahingonkorvauksena tai edunpalautuksena. Säännöksen tavoitteena on, että asetuksen mukaista asianomistajan asemaa parantavaa menettelyä voitaisiin soveltaa myös Suomen oikeusjärjestelmän mukaisiin tuomioihin (ks. HE, s. 52).

Pykälän 1 momentin mukaan, kun Suomessa annetaan asetuksen 30 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu päätös, sen estämättä, mitä rikoslain (39/1889) 10 luvun 2 §:n 6 momentissa säädetään, tuomioistuimen on loukatun pyynnöstä ratkaistava menettämiskaava. Jos menettämiskaava tuomitaan, tuomioistuimen on loukatun pyynnöstä ratkaistava myös vahingonkorvausta taikka edunpalautusta koskeva vaatimus. Pykälän 2 momentin mukaan vaatimuksen hyväksyessään tuomioistuimen tulee samalla määrätä, että menettämiskaava pannaan täytäntöön siltä osin kuin omaisuutta ei ole asetuksen 30 artiklan 2 kohdan mukaisesti tai muuten palautettu loukatulle, taikka että menettämiskaava raukeaa siltä osin kuin asetuksen 30 artiklan 3 tai 4 kohdan mukaisesti menettämiskaavan täytäntöönpanon johdosta saatua rahaa vastaava rahamäärä on siirretty loukatulle tai siltä osin kuin vahingonkorvaus on muuten suoritettu.

Lakivaliokunnalla ei ole huomauttamista 27 §:n sisältöön.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on noussut esiin kysymys siitä, minkä tahon velvollisuuksiin kuuluu informoida asianomistajaa ehdotettujen 27 §:n sekä myös 28 §:n säännöksistä, joka koskee päätöksen ilmoittamista täytäntöönpanojäsenvaltioon. Saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta toteaa selvytyksen vuoksi seuraavaa:

Esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 18 §:ssä säädetään asianomistajan oikeuksista ilmoittamisesta. Pykälän 5 kohdan mukaan esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava asianomistajalle ilman aiheutonta viivytystä siinä laajuudessa kuin se on erityisesti asianomistajan henkilöön liittyvät seikat ja rikoksen laatu huomioon ottaen tarpeen muun ohella oikeudesta esittää yksityisoikeudellinen vaatimus syyteasian yhteydessä. Lakivaliokunta katsoo, että kyseistä säännöstä on perusteltua tulkita siten, että se kattaa ehdotetun soveltamista koskevan lain 27 ja 28 §:n sisällön tilanteessa, jossa on tiedossa, että asetuksen 30 artikla voi tulla sovellettavaksi. Esitutkintalain säännös perustuu rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS korvaamisesta annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2012/29/EU. Valiokunta katsoo, että esitutkintalain sääntelyä tulee tulkita mainitun direktiivin sisällön mukaisesti. Mainitun direktiivin 4 artiklan 1 kohdan e alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että uhrille annetaan ilman aiheutonta viivytystä tieto siitä, miten ja millä edellytyksin uhri voi saada korvausta. Direktiivin mukaan tieto tu-

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

lee antaa siitä alkaen, kun uhri on ensimmäistä kertaa yhteydessä toimivaltaiseen viranomaiseen, jotta hän voi käyttää direktiivissä vahvistettuja oikeuksia.

3. Laki omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetun lain muuttamisesta

11 §. Ilmoittaminen täytäntöönpanon loppuunsaattamisesta. Hallituksen esityksessä pykälään ehdotetaan uutta 2 momenttia, jonka mukaan toimivaltaisen syyttäjän on ilmoitettava täytäntöönpannusta jäädyttämispäätöksestä Oikeusrekisterikeskukselle.

Ilmoitusvelvollisuutta on perusteltu hallituksen esityksessä (HE, s. 24) sillä, että tämä on perusteltua jäädyttämispäätöstä mahdollisesti seuraavan menettämisseuraamuspäätöksen täytäntöönpanon turvaamisen kannalta. Lakivaliokunta pitää ehdotettua säännöstä tarpeellisena, mutta katsoo, että säännöstä tulee täsmentää siten, että ilmoitusvelvollisuus koskee vain hyödyn menettämiseksi turvattua omaisuutta eikä todistusaineiston jäädyttämistä eli näyttöä.

Edellä todetun johdosta lakivaliokunta ehdottaa, että 3. lakiehdotuksen 11 §:n 2 momentti tarkistetaan kuulumaan siten, että sen mukaan toimivaltaisen syyttäjän on ilmoitettava menetetyksi tuomistamisen turvaamiseksi tehdystä ja täytäntöönpannusta jäädyttämispäätöksestä Oikeusrekisterikeskukselle.

23 a §. Jäädyttämispäätöksen lähettämistä koskeva ilmoitus. (Uusi). Lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on noussut esiin tarve sille, että tiedonkulun varmistamiseksi lakiin sisällytetään velvoite ilmoittaa Oikeusrekisterikeskukselle myös Suomen pyynnöstä toisessa jäsenvaltiossa turvatusta omaisuudesta.

Edellä todetun johdosta lakivaliokunta ehdottaa, että 3. lakiehdotukseen lisätään uusi 23 a §, jonka otsikko on "Jäädyttämispäätöksen lähettämistä koskeva ilmoitus". Lakivaliokunnan ehdottaman uuden pykälän mukaan toimivaltaisen syyttäjän on ilmoitettava Oikeusrekisterikeskukselle toiseen jäsenvaltioon lähettämistään menetetyksi tuomitsemisen turvaamiseksi tehdystä jäädyttämispäätöksestä, kun jäädyttämispäätöksen vastaanottanut toisen jäsenvaltion täytäntöönpanoviranomainen on ilmoittanut jäädyttämispäätöksen täytäntöönpanosta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Lakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 102/2020 vp sisältyvät 2. ja 4.—6. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 102/2020 vp sisältyvät 1. ja 3. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroista tunnustamista Euroopan unionissa koskevan asetuksen soveltamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa annetaan jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2018/1805, jäljempänä *asetus*, täydentävät säännökset.

2 §

Keskusviranomainen

Oikeusministeriö toimii asetuksen 24 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuna keskusviranomaisena. Oikeusministeriön tehtävänä on avustaa toimivaltaisia viranomaisia jäädyttämisspäätöksen tai menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen toimittamiseen liittyvässä yhteydenpidossa.

3 §

Kielet ja käännökset

Asetuksen 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu jäädyttämistodistus ja 17 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu menetetyksi tuomitsemista koskeva todistus on käännettävä jollekin täytäntöönpanovaltion viralliselle kielelle tai muulle sen hyväksymälle kielelle. Päätöksen antava viranomainen huolehtii todistuksen kääntämisestä, jollei muuta sovita.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

Asetuksen 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu jäädyttämistodistus ja 17 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu menetetyksi tuomitsemista koskeva todistus on toimitettava Suomeen joko suomen, ruotsin tai englannin kielellä taikka siihen on liitettävä käänös jollekin näistä kielistä. Toimivaltainen syyttäjä voi hyväksyä myös muulla kuin suomen, ruotsin tai englannin kielellä toimitetun jäädyttämistodistuksen, jos hyväksymiselle ei muutoin ole estettä. Oikeusrekisterikeskus voi hyväksyä myös muulla kuin suomen, ruotsin tai englannin kielellä toimitetun menetetyksi tuomitsemista koskevan todistuksen, jos hyväksymiselle ei muutoin ole estettä. Toimivaltainen viranomaisen huolehtii tarvittaessa todistuksen kääntämisestä suomen tai ruotsin kielelle.

2 luku

Jäädyttämispäätöksen täytäntöönpano ja antaminen

4 §

Suomessa annettava jäädyttämispäätös

Suomen ollessa jäädyttämispäätöksen antava valtio asetuksen 2 artiklan 1 kohdassa määritellyllä jäädyttämispäätöksellä tarkoitetaan pakkokeinolain (806/2011) 6 luvussa tarkoitettua tuomioistuimen määräämää vakuustakavarikkoa, syyttäjän määräämää väliaikaista vakuustakavarikkoa tai 7 luvussa tarkoitettua tuomioistuimen tai syyttäjän määräämää takavarikkoa asetuksen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuissa asioissa.

5 §

Toimivaltaiset viranomaiset

Asetuksen 2 artiklan 8 kohdan a alakohdassa tarkoitettu päätöksen antava viranomainen on Suomessa jäädyttämispäätöksen tehnyt syyttäjä tai tuomioistuin. Tuomioistuin tekee päätöksen jäädyttämispäätöksen lähettämisestä toiseen jäsenvaltioon sen syyttäjän pyynnöstä, joka on toimivaltainen ajamaan syytettä kysymyksessä olevassa rikosasiassa.

Asetuksen 2 artiklan 9 kohdassa tarkoitettu täytäntöönpanoviranomainen on Suomessa syyttäjä.

6 §

Jäädyttämispäätöksen täytäntöönpanosta päättäminen

Toimivaltainen syyttäjä tekee asetuksen 7 artiklan 1 kohdan mukaisesti jäädyttämispäätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan päätöksen. Päätöksessä syyttäjän tulee määrätä jäädyttämispäätös pantavaksi täytäntöön vakuustakavarikosta tai takavarikosta säädetyssä järjestyksessä, jollei syyttäjä asetuksen 8 artiklan mukaisesti päättä olla tunnustamatta ja panematta täytäntöön jäädyttämispäätöstä tai 10 artiklan mukaisesti päättä lykätä sen täytäntöönpanoa. Jäädyttämispäätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskeva päätös voidaan tehdä myös menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamiseksi.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

7 §

Jäädättämispäätöksen täytäntöönpano ja tiedoksianto

Toimivaltaisen syyttäjän on viipymättä toimitettava 6 §:ssä tarkoitettu päätöksensä ulosottoviranomaiselle jäädättämispäätöksen panemiseksi täytäntöön vakuustakavarikosta säädettyssä järjestyksessä noudattaen soveltuvin osin ulosottokaaren (705/2007) 8 luvun säännöksiä tai esitutkintaviranomaiselle jäädättämispäätöksen panemiseksi täytäntöön takavarikosta säädettyssä järjestyksessä noudattaen soveltuvin osin pakkokeinolain 7 luvun säännöksiä. Täytäntöönpanon yhteydessä voidaan käyttää kotietsintää ja paikanetsintää. Kotietsintään ja paikanetsintään sovelletaan, mitä niistä pakkokeinolaissa säädetään.

Edellä 6 §:ssä tarkoitettu päätös annetaan tiedoksi asetuksen 32 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaisesti samalla kuin suoritetaan ulosottokaareissa tai pakkokeinolaissa tarkoitettu tiedoksianto.

8 §

Vastaanotetusta jäädättämispäätöksestä ilmoittaminen

Toimivaltaisen syyttäjän on ennen jäädättämispäätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan päätöksen tekemistä ilmoitettava vastaanottamastaan jäädättämispäätöksestä keskusrikospoliisille, Tullille ja Rajavartiolaitokselle, joiden on ilman aiheutonta viivytystä ilmoitettava syyttäjälle tiedossaan olevasta perusteesta täytäntöönpanosta kieltäytymiseksi tai täytäntöönpanon lykkäämiseksi. Lisäksi toimivaltaisen syyttäjän on ilmoitettava Oikeusrekisterikeskukselle täytäntöönpannusta jäädättämispäätöksestä.

9 §

Salassapito, vaitiolovelvollisuus sekä tietojen käyttöä koskevat rajoitukset

Toisen Euroopan unionin jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen Suomeen toimittamaan jäädättämispäätökseen ja sen täytäntöönpanoon Suomessa sovelletaan, mitä Suomessa vastaavassa asiassa säädetään salassapidosta, vaitiolovelvollisuudesta ja tiedonsaantioikeudesta.

Suomen toimivaltaisen viranomaisen antaman jäädättämispäätöksen perusteella Suomeen toimitettuihin asiakirjoihin ja tietoihin Suomessa sovelletaan, mitä Suomessa vastaavassa asiassa säädetään salassapidosta, vaitiolovelvollisuudesta ja tiedonsaantioikeudesta.

Sen lisäksi, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, on noudatettava niitä ehtoja ja menettelyjä, jotka toisen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaisen on asettanut salassapidosta, vaitiolovelvollisuudesta tai tietojen käytön rajoituksista.

10 §

Valittaminen jäädättämispäätöksen täytäntöönpanosta

Se, jota asia koskee, saa hakea muutosta toimivaltaisen syyttäjän tämän lain ja asetuksen mukaisesti tekemän toisen jäsenvaltion jäädättämispäätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevaan päätökseen valittamalla Helsingin käräjäoikeuteen. Käräjäoikeuden on viivytyksettä otet-

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

tava asia käsiteltäväksi. Asian käsittelyssä noudatetaan muuten soveltuvin osin, mitä pakkokeinolin 3 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 7 luvun 15 §:ssä säädetään.

Kun jäädyttämispäätös pannaan täytäntöön vakuustakavarikosta säädettyssä järjestyksessä, ulosottomiehen täytäntöönpanotoimista saa valittaa Helsingin käräjäoikeuteen siinä järjestyksessä kuin ulosottokaassa säädetään.

Käräjäoikeuden 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista päätöksistä saa valittaa hovioikeuteen noudateten, mitä oikeudenkäymiskaassa säädetään.

Tässä pykälässä tarkoitettu muutoksenhaku ei estä jäädyttämispäätöksen täytäntöönpanoa, ellei asiaa käsittelevä tuomioistuin toisin määrää.

11 §

Aineellisten perusteiden tutkiminen

Suomessa ei voida tutkia toisen jäsenvaltion oikeusviranomaisen tekemän jäädyttämispäätöksen aineellisia perusteita.

12 §

Jäädyttämispäätöksen lähettämistä koskeva ilmoitus

Toimivaltaisen syyttäjän on ilmoitettava Oikeusrekisterikeskukselle toiseen jäsenvaltioon lähettämästään jäädyttämispäätöksestä, kun jäädyttämispäätöksen vastaanottanut toinen jäsenvaltion täytäntöönpanoviranomainen on asetuksen 7 artiklan 2 kohdan mukaisesti ilmoittanut jäädyttämispäätöksen täytäntöönpanosta.

3 luku

Menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen täytäntöönpano ja antaminen

13 §

Toimivaltainen viranomainen

Asetuksen 2 artiklan 8 kohdan b alakohdassa tarkoitettu päätöksen antava viranomainen ja artiklan 9 kohdassa tarkoitettu täytäntöönpanoviranomainen on menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen osalta Suomessa Oikeusrekisterikeskus.

14 §

Menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen täytäntöönpanosta päättäminen

Oikeusrekisterikeskus tekee asetuksen 18 artiklan 1 kohdan mukaisesti menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan päätöksen, jollei se ase-

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

tuksen 19 artiklan mukaisesti päättää olla tunnustamatta ja panematta täytäntöön menetetyksi tuomitsemista koskevaa päätöstä tai 21 artiklan mukaisesti päättää lykätä sen täytäntöönpanoa.

15 §

Menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen täytäntöönpano ja tiedoksianto

Menetetyksi tuomitsemista koskeva päätös pannaan täytäntöön sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) mukaisessa järjestyksessä. Menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen sijasta ei voida määrätä asetuksen 23 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuja vaihtoehtoisia toimenpiteitä.

Edellä 14 §:ssä tarkoitettu päätös annetaan tiedoksi asetuksen 32 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaisesti samalla kuin suoritetaan tiedoksianto menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen täytäntöönpanoa koskevassa menettelyssä.

16 §

Vastaanotetusta menetetyksi tuomitsemista koskevasta päätöksestä ilmoittaminen

Oikeusrekisterikeskuksen on välittömästi ilmoitettava vastaanottamastaan menetetyksi tuomitsemista koskevasta päätöksestä 5 §:n 2 momentissa tarkoitettulle toimivaltaiselle syyttäjälle, jos Oikeusrekisterikeskukselle ei ole 8 §:n mukaisesti ilmoitettu päätöstä koskevasta täytäntöönpannusta jäädyttämispäätöksestä.

17 §

Vakuustakavarikosta päättäminen omasta aloitteesta menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamiseksi

Edellä 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu toimivaltainen syyttäjä voi omasta aloitteestaan tehdä tuomioistuimelle vaatimuksen omaisuuden panemisesta vakuustakavarikkoon menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamiseksi edellyttäen, että Oikeusrekisterikeskus voisi tehdä 14 §:n mukaisen menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan päätöksen.

Vakuustakavarikosta 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa päättää **Helsingin kärjäoikeus, missä vastaajalla on omaisuutta, joka voidaan panna vakuustakavarikkoon,** tai **se kärjäoikeus, jossa** asian käsittely muuten voi tarkoituksenmukaisesti tapahtua. Kun tuomioistuin päättää panna omaisuutta vakuustakavarikkoon, sen on samalla asetettava määräaika, jonka vakuustakavarikko on voimassa. Tuomioistuin voi toimivaltaisen syyttäjän viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa.

Vakuustakavarikosta on muuten soveltuvin osin voimassa, mitä pakkokeinolaissa säädetään.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

18 §

Takavarikosta päättäminen omasta aloitteesta menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamiseksi

Edellä 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu toimivaltainen syyttäjä voi omasta aloitteestaan takavarikoida esineen, omaisuuden tai asiakirjan menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamiseksi edellyttäen, että Oikeusrekisterikeskus voisi tehdä 14 §:n mukaisen menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan päätöksen.

Takavarikosta on muuten soveltuvin voimassa, mitä pakkokeinolaissa säädetään.

19 §

Valittaminen menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen täytäntöönpanosta

Se, jota asia koskee, saa hakea muutosta Oikeusrekisterikeskuksen tämän lain ja asetuksen mukaisesti tekemän toisen jäsenvaltion menetetyksi tuomitsemista koskevan päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevaan päätökseen valittamalla Pirkanmaan käräjäoikeuteen.

Käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja.

20 §

Valituksen tekeminen

Valitus on tehtävä kirjallisesti 30 päivän kuluessa siitä, kun päätöksen kohteena oleva henkilö on hänen läsnä ollessaan toimitetussa ulosmittauksessa taikka muulla tavoin todisteellisesti saanut tiedon Oikeusrekisterikeskuksen päätöksestä. Päätöksen kohteena olevan henkilön katsotaan saaneen tiedon rahamäärään kohdistuvaa menettämisseuraamusta koskevasta päätöksestä silloin, kun seuraamuksen suorittaminen on Oikeusrekisterikeskuksen lähettämän maksukehotuksen johdosta vapaaehtoisesti aloitettu.

Valittajan on valituksessaan ilmoitettava vaatimuksensa ja niiden perusteet sekä vaatiiko valittaja asian suullista käsittelyä. Valittajan on valituksessaan ilmoitettava myös oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 2 §:n 2 momentissa tarkoitettut tiedot. Valituskirjelmä toimitetaan Oikeusrekisterikeskukselle.

Oikeusrekisterikeskuksen on viipymättä toimitettava valituskirjelmä käräjäoikeuden kansliaan sekä liitettävä siihen jäljennökset kertyneestä asiakirja-aineistosta ja oma lausumansa. Asiakirjoja käräjäoikeudelle toimitettaessa on ilmoitettava, milloin valituskirjelmä on saapunut.

Valitus tulee vireille käräjäoikeudessa silloin, kun 3 momentissa tarkoitettut asiakirjat saapuvat sen kansliaan. Käräjäoikeuden on viivytyksettä annettava valittajalle ja Oikeusrekisterikeskukselle tieto mahdollisen istunnon ajasta ja paikasta sekä valittajan poissaolon seurauksista.

Jos valittaja on toimittanut valituskirjelmän määräajassa suoraan toimivaltaiseen käräjäoikeuteen, hän ei menetä puhevaltaansa.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

21 §

Asian käsittely tuomioistuimessa

Asian käsittelystä on soveltuvin osin voimassa, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa säädetään.

Tuomioistuin ei valitusta käsitellessään saa tutkia, onko menettämisseuraamuksen tuomitsemiselle ollut edellytyksiä toisessa jäsenvaltiossa.

Asia on käsiteltävä istunnossa, jos käräjäoikeus asian tai sen osan selvittämiseksi pitää asian istutuskäsittelyä tarpeellisena taikka jos valittaja sitä vaatii, eikä käräjäoikeus pidä sitä ilmeisen tarpeettomana.

Käräjäoikeuden on huolehdittava siitä, että asia tulee perusteellisesti käsitellyksi.

Oikeusrekisterikeskusta edustavan virkamiehen on oltava läsnä käräjäoikeuden istunnossa valitusta käsiteltäessä. Valituksen tekijällä on oikeus olla läsnä käräjäoikeuden istunnossa. Asia voidaan tutkia ja ratkaista valituksen tekijän poissaolosta huolimatta, jollei käräjäoikeus pidä hänen henkilökohtaista kuulemistaan tarpeellisena ja jos hänet on sellaisella uhalla kutsuttu käräjäoikeuteen.

22 §

Muutoksenhaku käräjäoikeuden päätökseen

Muutosta käräjäoikeuden ratkaisuun haetaan hovioikeudelta valittamalla siten kuin oikeudenkäymiskaassa säädetään.

Asian käsittelystä hovioikeudessa ja muutoksenhausta korkeimpaan oikeuteen on soveltuvin osin voimassa, mitä oikeudenkäymiskaaren 26 ja 30 luvussa säädetään. Hovioikeuden on valitusasiaa käsiteltäessä varattava Oikeusrekisterikeskukselle tilaisuus tulla kuulluksi valituksen johdosta ja tarvittaessa esittää selvitystä.

23 §

Valituksen vaikutus täytäntöönpanoon

Valitus ei estä täytäntöönpanoa, ellei tuomioistuin toisin määrää. Omaisuutta ei kuitenkaan saa myydä eikä varoja tilittää ennen kuin toisen jäsenvaltion tuomioistuimen päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskeva päätös on lainvoimainen.

24 §

Ilmoitusvelvollisuus

Tuomioistuimen on ilmoitettava päätöksestään Oikeusrekisterikeskukselle.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

25 §

Täytäntöönpanon kohdistamista koskeva päätös

Asetuksen 18 artiklan 3 kohdan mukaisen päätöksen täytäntöönpanon kohdistamisesta tekee ulosottoviranomainen.

26 §

Vaihtoehtoiset seuraamukset

Suomessa tuomittua menettämisseuraamusta ei saa toisessa jäsenvaltiossa muuntaa vaihtoehtoiseksi seuraamukseksi.

27 §

Päätös omaisuuden palauttamisesta loukatulle tai loukatulle suoritettavasta korvauksesta

Kun Suomessa annetaan asetuksen 30 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu päätös, sen estämättä, mitä rikoslain (39/1889) 10 luvun 2 §:n 6 momentissa säädetään, tuomioistuimen on loukatun pyynnöstä ratkaistava menettämiskaava. Jos menettämisseuraamus tuomitaan, tuomioistuimen on loukatun pyynnöstä ratkaistava myös vahingonkorvausta taikka edunpalautusta koskeva vaatimus.

Vaatimuksen hyväksyessään tuomioistuimen tulee samalla määrätä, että menettämisseuraamus pannaan täytäntöön siltä osin, kuin omaisuutta ei ole asetuksen 30 artiklan 2 kohdan mukaisesti tai muuten palautettu loukatulle, taikka että menettämisseuraamus raukeaa siltä osin kuin asetuksen 30 artiklan 3 tai 4 kohdan mukaisesti menettämisseuraamuksen täytäntöönpanon johdosta saatua rahaa vastaava rahamäärä on siirretty loukatulle tai siltä osin kuin vahingonkorvaus on muuten suoritettu.

28 §

Päätöksestä ilmoittaminen täytäntöönpanojäsenvaltioon

Oikeusrekisterikeskus ilmoittaa loukatun Oikeusrekisterikeskukselle osoittaman kirjallisen pyynnön perusteella 27 §:ssä tarkoitettua vaatimuksen hyväksyvistä, vahingonkorvausta tai edunpalautusta koskevasta lainvoimaisesta tuomiosta asetuksen 30 artiklan 1 kohdan mukaisesti toisen jäsenvaltion täytäntöönpanoviranomaiselle.

Jos loukatun vahingonkorvausta tai edunpalautusta koskeva vaatimus on vireillä erillisessä riita-asioiden oikeudenkäynnissä, Oikeusrekisterikeskus ilmoittaa loukatun Oikeusrekisterikeskukselle osoittaman kirjallisen pyynnön perusteella vireillä olevasta menettelystä asetuksen 30 artiklan 5 kohdan mukaisesti toisen jäsenvaltion täytäntöönpanoviranomaiselle. Jos vaatimus hyväksytään, Oikeusrekisterikeskus ilmoittaa loukatun Oikeusrekisterikeskukselle osoittaman kirjallisen pyynnön perusteella asiassa annetusta lainvoimaisesta tuomiosta toisen jäsenvaltion täytäntöönpanoviranomaiselle edellyttäen, että tuomittu vahingonkorvaus tai edunpalautus vastaa tuomittua menettämisseuraamusta ja perustuu samaan tekoon.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

29 §

Rahamäärän siirtäminen loukatulle

Asetuksen 30 artiklan 4 kohdan nojalla Suomeen toimitettu rahamäärä siirretään loukatulle noudattaen soveltuvin osin, mitä rikoslain 10 luvun 11 §:n 2 momentissa säädetään.

4 luku

Erinäiset säännökset

30 §

Korvaukset

Oikeusministeriö päättää asetuksen 34 artiklassa tarkoitetun korvauksen maksamisesta toiselle jäsenvaltiolle tai sen vaatimisesta toiselta jäsenvaltiolta.

31 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa toimitettuihin jäädyttämistodistuksiin ja menetetyksi tuomitsemista koskeviin todistuksiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

2.

Laki

rikoslain 10 luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään rikoslain (39/1889) 10 luvun 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 356/2016, uusi 8 momentti seuraavasti:

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

10 luku

Menettämisseuraamuksista

2 §

Hyödyn menettäminen

Jäädättämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2018/1805 30 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen päätösten antamisesta säädetään lisäksi jäädättämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroista tunnustamista Euroopan unionissa koskevan asetuksen soveltamisesta annetussa laissa (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

omaisuuden tai todistusaineiston jäädättämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan omaisuuden tai todistusaineiston jäädättämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetun lain (540/2005) 1 §, 2 §:n 1 momentti, 5 § ja 9 §:n 3 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 1 momentti ja 5 § laissa 433/2017, ja
lisätään 11 §:ään uusi 2 momentti sekä lakiin uusi 23 a § seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tämän lain mukaisesti pannaan Suomessa täytäntöön omaisuuden tai todistusaineiston jäädättämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetussa neuvoston puitepäätöksessä (2003/577/YOS), jäljempänä *puitepäätös*, tarkoitettu Irlannin tasavallan ja Tanskan kuningaskunnan oikeusviranomaisen tekemä jäädättämispäätös tai lähetetään Suomen

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

oikeusviranomaisen tekemä jäädyttämispäätös täytäntöön pantavaksi Irlannin tasavaltaan ja Tanskan kuningaskuntaan.

2 §

Määritelmä

Jäädyttämispäätöksellä tarkoitetaan tässä laissa Irlannin tasavallan ja Tanskan kuningaskunnan toimivaltaisen oikeusviranomaisen rikosasiassa tekemää päätöstä, jolla pyritään estämään väliaikaisesti sellaisen omaisuuden tuhoaminen, muuntaminen, liikuttaminen, siirtäminen tai luovuttaminen, joka voitaisiin tuomita tai on tuomittu menetetyksi taikka jota voitaisiin käyttää todisteena.

5 §

Toimivaltainen syyttäjä

Syyttäjä on toimivaltainen hoitamaan jäädyttämispäätöksen täytäntöönpanoon liittyviä tehtäviä.

9 §

Jäädyttämispäätöksen täytäntöönpanosta päättäminen

Syyttäjän on ennen päätöksen tekemistä ilmoitettava keskusrikospoliisille, Tullille ja Rajavartiolaitokselle vastaanottamastaan jäädyttämispäätöksestä. Mainittujen viranomaisten on ilman aiheutonta viivytystä ilmoitettava syyttäjälle tiedossaan olevasta perusteesta täytäntöönpanosta kieltäytymiseksi tai täytäntöönpanon lykkäämiseksi.

11 §

Ilmoittaminen täytäntöönpanon loppuunsaattamisesta

Lisäksi toimivaltaisen syyttäjän on ilmoitettava **menetetyksi tuomitsemisen turvaamiseksi tehdystä ja** täytäntöönpannusta jäädyttämispäätöksestä Oikeusrekisterikeskukselle.

23 a §(Uusi)

Jäädyttämispäätöksen lähettämistä koskeva ilmoitus

Toimivaltaisen syyttäjän on ilmoitettava Oikeusrekisterikeskukselle toiseen jäsenvaltioon lähettämistään menetetyksi tuomitsemisen turvaamiseksi tehdystä jäädyttämispäätöksestä, kun

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

jäädättämispäätöksen vastaanottanut toisen jäsenvaltion täytäntöönpanoviranomainen on ilmoittanut jäädättämispäätöksen täytäntöönpanosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
Ennen tämän lain voimaantuloa toimitettuihin jäädättämistodistuksiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

4.

Laki

vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta menetetyksi tuomitsemista koskeviin päätöksiin tehdyn puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta menetetyksi tuomitsemista koskeviin päätöksiin tehdyn puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain (222/2008) 2 §:n 1 momentti seuraavasti:

2 §

Soveltamisala

Tämän lain ja puitepäätöksen mukaisesti:
1) pannaan Suomessa täytäntöön puitepäätöksessä tarkoitettu Irlannin tasavallan ja Tanskan kuningaskunnan tuomioistuimen tekemä ja puitepäätöksen mukaisesti lähettämä päätös; sekä
2) lähetetään Suomen tuomioistuimen päätös täytäntöönpantavaksi Irlannin tasavaltaan ja Tanskan kuningaskuntaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
Ennen tämän lain voimaantuloa toimitettuihin menetetyksi tuomitsemista koskeviin todistuksiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

5.

Laki

pakkokeinolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 6 luvun 3 §:n 4 momentti ja 8 §:n 4 momentti sekä 7 luvun 21 §:n 5 momentti, sellaisena kuin niistä on 7 luvun 21 §:n 5 momentti laissa 434/2017, seuraavasti:

6 luku

Vakuustakavarikko

3 §

Väliaikainen vakuustakavarikko

Jos 1 momentissa tarkoitettu syyttäjän päätös on lähetetty toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetussa laissa (540/2005) tai jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/1805 ja jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroista tunnustamista Euroopan unionissa koskevan asetuksen soveltamisesta annetussa laissa (/) tarkoitettuna jäädyttämispäätöksenä, toimenpide lakkaa olemasta voimassa kuitenkin vasta, jos vaatimusta vakuustakavarikosta ei ole tehty tuomioistuimelle viikon kuluessa siitä, kun syyttäjä on saanut tiedon väliaikaistoimenpiteen täytäntöönpanosta. Voimassaolon lakkaamisesta syyttäjän on välittömästi ilmoitettava sille toisen jäsenvaltion viranomaiselle, jolle väliaikaistoimi on lähetetty täytäntöön pantavaksi.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

8 §

Vakuustakavarikosta päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta

Euroopan unionin jäsenvaltiosta saapuneen, omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetussa laissa tarkoitetun jäädyttämispyyntöön sekä jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/1805 ja jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroista tunnustamista Euroopan unionissa koskevan asetuksen soveltamisesta annetussa laissa tarkoitetun jäädyttämispäätöksen osalta noudatetaan 1—3 momentin sijasta, mitä mainituissa laeissa ja asetuksessa säädetään.

7 luku

Takavarikoiminen ja asiakirjan jäljentäminen

21 §

Takavarikosta päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta

Euroopan unionin jäsenvaltiosta saapuneen, omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetussa laissa tarkoitetun jäädyttämispyyntöön, rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annetussa laissa (430/2017) tarkoitetun takavarikkopäätöksen sekä jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/1805 ja jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroista tunnustamista Euroopan unionissa koskevan asetuksen soveltamisesta annetussa laissa tarkoitetun jäädyttämispäätöksen osalta noudatetaan 1—4 momentin sijasta, mitä mainituissa laeissa ja asetuksessa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki

sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 1 §:n 1 momentin 9 kohta, sellaisena kuin se on laissa 451/2016, seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädettyssä järjestyksessä pannaan täytäntöön seuraavat seuraamukset:

9) vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta taloudellisiin seuraamuksiin tehdyn puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetussa laissa (231/2007) tarkoitettu taloudellinen seuraamus, vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta menetetyksi tuomitsemista koskeviin päätöksiin tehdyn puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetussa laissa (222/2008) tarkoitettu menetetyksi tuomitsemista koskeva päätös sekä jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/1805 ja jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroista tunnustamista Euroopan unionissa koskevan asetuksen soveltamisesta annetussa laissa (/) tarkoitettu menetetyksi tuomitsemista koskeva päätös;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2020 vp

Helsingissä 14.10.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Leena Meri ps
varapuheenjohtaja Sandra Bergqvist r
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Saara Hyrkkö vihr
jäsen Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Marko Kilpi kok
jäsen Antti Kurvinen kesk
jäsen Antero Laukkanen kd
jäsen Matias Mäkynen sd
jäsen Jouni Ovaska kesk
jäsen Mari Rantanen ps
jäsen Ruut Sjöblom kok
jäsen Mirka Soinikoski vihr
jäsen Sebastian Tynkkynen ps
jäsen Paula Werning sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikko Monto